

EXTRAS

din conceptul privind dezvoltarea domeniului de plăți din Republica Moldova

Cuprins

Introducere	2
1. Situația curentă și necesitățile domeniului de plăți	2
1.1 Sistemul automatizat de plăți interbancare	2
1.2 Piața de plăți din Republica Moldova	4
2. Modernizarea SAPI și dezvoltarea pieței de plăți– soluționarea necesităților curente și atingerea obiectivelor strategice ale BNM.....	6
3. Referințe la practica internațională	8
4. Analiza comparativă a strategiilor de realizare a programului de dezvoltare a domeniului de plăți din RM	12
5. Costurile de implementare a proiectelor	16
5.1. Pe partea BNM	16
5.2. Pe partea participanților la SAPI modernizat și la schema de plăți instant	16
6. Analiza de impact și riscurile proiectelor	16
Anexa nr. 1	21
Anexa nr. 2	23
Anexa nr.3	27

Introducere

Conceptul privind dezvoltarea domeniului de plăți din Republica Moldova (RM), care înglobează proiectele de modernizare a sistemului automatizat de plăți interbancare (în continuare *SAPI*) al Băncii Naționale a Moldovei (în continuare *BNM*) și de implementare a schemei de plăți instant, este elaborat în vederea realizării obiectivelor operaționale - implementarea plăților instant și promovarea plăților fără numerar - din Planul strategic 2018-2020 al BNM.

Aceste obiective sunt orientate spre o dezvoltare continuă a sistemului de plăți din RM, urmărind scopul de a facilita modernizarea serviciilor de plăți și de a oferi comunității financiare din RM un sistem de plăți ce include atât infrastructuri de o performanță adecvată așteptărilor și solicitărilor prestatorilor de servicii de plată (în continuare *PSP*), cât și instrumente de plată moderne, care ar corespunde necesităților consumatorilor individuali și corporativi conturate pe piața de plăți.

Conceptul conține descrierea situației curente a segmentelor vizate, informație despre evoluția infrastructurilor de plată și a schemelor de plăți instant pe plan internațional, oportunitatea implementării în RM a platformei de plăți instant, cu punctarea avantajelor și potențialelor beneficii care ar fi generate urmare lansării serviciului de plăți instant, atât pentru *PSP* și consumatorii finali (persoane fizice), cât și pentru operatorii economici și autoritățile statului. Propunerile de dezvoltare a domeniului de plăți din RM sunt de asemenea supuse unei analize de impact, riscuri etc.

Printre acțiunile propuse de dezvoltare a domeniului de plăți se numără: separarea logică a modulelor DBTR¹ și CDN² ale *SAPI*; implementarea unei noi scheme de plată (*Plăți instant*); crearea unor funcționalități de gestiune a limitelor de lichiditate; migrarea la un format mai avansat al mesajelor de plată (ISO 20022). Aceste măsuri vor consolida sistemul de plăți din RM, vor spori gestiunea riscurilor operaționale și de lichiditate și vor facilita implementarea unor noi instrumente de plată. De asemenea, se vor crea premise pentru dezvoltarea eficientă a plăților inovative/mobile, cu decontarea finală imediată a acestora și posibilitatea reutilizării imediate a fondurilor primite de către beneficiari, condiționând facilitarea circuitului fluxurilor economice, capacitatea atragerii investițiilor în sectorul plăților inovative, creșterea vitezei de circulație a banilor în economie.

1. Situația curentă și necesitățile domeniului de plăți

1.1 Sistemul automatizat de plăți interbancare

Sistemul automatizat de plăți interbancare (*SAPI*) a fost lansat la 21 aprilie 2006. *SAPI* reprezintă sistemul prin intermediul căruia sunt efectuate plățile interbancare în lei moldovenești pe teritoriul Republicii Moldova. *SAPI este un sistem hybrid* compus din sistemul de decontare pe baza brută în timp real și sistemul de compensare cu decontare pe bază netă.

În anul 2014, platforma hard a *SAPI* a fost modernizată (upgraded), luând în considerare uzura fizică și morală a echipamentului hard *SAPI*. Migrarea la platforma hard nouă a dus

¹ DBTR - sistemul de decontare pe baza brută în timp real

² CDN - sistemul de compensare cu decontare pe bază netă

la creșterea performanței sistemului pentru o perioadă de circa 5 ani și a asigurat un nivel optim în procesarea plăților în această perioadă, fapt ce a fost constatat urmare a evaluării periodice conform principiilor PFMI³.

Participanții la sistem sunt BNM, 11 bănci, Trezoreria de Stat din cadrul Ministerului Finanțelor, Centru de casă și decontări Tiraspol (în continuare *CCD Tiraspol*), Depozitarul central unic al valorilor mobiliare (în continuare *DCU*), Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar. De asemenea, cadrul normativ a fost modificat pentru a permite accesul PSP nebancari la componenta CDN a SAPI. În prezent, BNM evaluează primele cereri depuse de aceștia cu scopul de a obține acces la SAPI.

SAPI este operat și administrat de către BNM, iar politica de comisioane aplicate participanților la sistem se bazează pe principiul de recuperare de costuri. O asemenea abordare (practicată și de alte bănci centrale pentru sistemele de plăți pe care le operează), permite menținerea unui nivel minim de comisioane, a căror mărime poate fi revăzută urmare a calcului (cu periodicitate anuală) efectuat de BNM al cheltuielilor și al veniturilor aferente operării SAPI.

Mesajele de plată, utilizate de către participanții SAPI pentru a transmite plățile în sistem, sunt conform formatului SWIFT MT (format textual), fapt ce *îngreunează automatizarea* cap coadă pe întreg lanțul de transmitere a fondurilor de la plătitor spre beneficiar.

Pornind de la arhitectura hibridă a SAPI, riscurile operaționale și de lichiditate aferente modulelor SAPI (DBTR & CDN) sunt corelate între ele, fiind aplicat un mecanism unic de gestiune a acestor riscuri.

Pe parcursul anului 2019, urmare a evaluării suplimentare a riscurilor din SAPI (în contextul modificării regulamentului SAPI), analizei cerințelor curente ale BNM și ale pieței, s-a conturat necesitatea modernizării SAPI, cu scopul de a diminua riscul scăderii eficienței și siguranței sistemului de plăți generat de impactul unor tendințe/evoluții ale pieței de plăți. Astfel, au fost evidențiate următoarele necesități:

- În contextul oferirii (în anul 2019) accesului *PSP nebancari* la modulul de clearing al SAPI (conform legii și directivelor europene corespunzătoare), urmează a fi întreprinse măsuri suplimentare de gestiune a riscului operațional și de lichiditate la nivel de sistem. O măsură eficientă este **separarea logică a modulului DBTR de modulul CDN**, astfel încât riscurile operaționale aferente fiecărui modul să nu fie corelate între ele.

Totodată, în scopul unei gestionări adecvate a riscului de lichiditate este necesară implementarea în SAPI la nivel de soluție a unui **mecanism de gestiune a lichidităților de către participanți**. Acest mecanism va permite administratorului/participanților setarea/modificarea anumitor limite de utilizare a fondurilor pentru modulul CDN.

Această separare a modulului CDN, responsabil de procesarea plăților retail, va permite pe viitor și o abordare mai flexibilă în cazul implementării unor

³ PMFI - Principles for Financial Market Infrastructures emise de BIS (Bank for International Settlements)

servicii/scheme noi de plată pe piața retail, precum și o gestiune mai segmentată a riscurilor specifice aferente.

- **Migrarea standardului de mesaje de plată de la cel existent MT (format textual) la MX (format XML).** Trecerea la formatul XML, standardizat conform ISO 20022, va facilita implementarea de către participanții SAPI a automatizării cap-coada (STP) pentru întregul proces de prelucrare a mesajelor de plată.

Astfel, pe lângă sporirea eficienței activității SAPI, se va elimina și o constrângere ce îngreunează în prezent respectarea de către PSP bancari a prevederilor *Legii 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică* în partea ce ține de obligativitatea disponibilității imediate a fondurilor pentru beneficiarii plăților.

Implementarea standardului dat va permite vizualizarea/monitorizarea trasabilității tuturor intermediarilor mesajului de plată (cazul plăților ce parcurg un lanț lung de intermediari).

- Urmare a necesității introducerii pe piața de plăți din RM a unui instrument de plată ce ar avea (pornind de la considerentele de cost, comoditate, siguranță) o capacitate superioară de a migra plățile în numerar spre plăți fără numerar, propunem implementarea în SAPI a unui modul de **plăți instant**, cu capacitatea de a prelucra în regim instant (imediat) mesajele de plată și notificările transmise de participanți.

Cu scopul sporirii comodității și atractivității utilizării schemei de plăți instant pentru efectuarea plăților fără numerar de către utilizatorii finali, este imperativă implementarea unei funcționalități (atât la nivel de soluție, cât și în cadrul normativ), care ar permite **transpunerea datelor bancare ale utilizatorilor prin coduri „alias”,** cum ar fi: numere de telefon, e-mail etc.

1.2 Piața de plăți din Republica Moldova

În prezent, în vederea efectuării tranzacțiilor de plată, pe piața din RM sunt utilizate următoarele instrumente de plată fără numerar:

- cardul de plată;
- transferul de credit;
- debitarea directă;
- moneda electronică (doar de către societățile emitente de monedă electronică).

Conform datelor raportate către BNM, în funcție de numărul tranzacțiilor, cel mai utilizat instrument de plată este cardul de plată, acesta fiind folosit cu preponderență de către persoanele fizice, urmat de transferul de credit (TC). Sub aspect valoric, TC deține cea mai mare pondere comparativ cu celelalte instrumente de plată fără numerar, întrucât este utilizat preponderent de către persoanele juridice (*Anexa nr. 1*).

Totodată, conform estimărilor experților externi și locali, circa 80-90% din plățile persoanelor fizice din RM sunt efectuate în numerar, iar perspectiva migrării în următorii ani a acestor plăți spre segmentul fără numerar, în lipsa unor măsuri suplimentare concrete de impulsioneare, este incertă.

Printre factorii care contribuie la caracterul incert și lent al acestei migrări figurează o serie de constrângeri, care afectează utilizarea instrumentelor existente de plată, ca de exemplu:

- *pentru transferul de credit:*
 - incomoditatea completării ordinului de plată (pentru persoanele fizice utilizând dispozitivele mobile);
 - lipsa opțiunii transferării imediate a fondurilor (transferurile urgente se realizează doar în timpul programului de activitate al băncilor și în intervale de la 45 minute și până la 2 ore);
- *pentru cardurile de plată:*
 - întreprinderile mici și mijlocii consideră exagerate comisioanele impuse de bănci comercianților, raportate la profitul operațional al acestora;
 - în anumite cazuri, consumatorii finali constată că, comisioanele impuse de bănci comercianților le sunt transferate de comercianți lor (cazul agențiilor de turism, site-urilor de comerț electronic etc.);
 - tabloul nu tocmai optim al infrastructurii de procesare și acceptare a cardurilor din țară (trei centre de procesare pe o piață relativ mică), precum și al gradului de conlucrare al băncilor locale pe piața cardurilor;
 - lipsa fezabilității pentru tranzacțiile de mică valoare, care la rândul lor limitează utilizarea cardurilor într-o serie de proiecte ce pot genera volume mari de tranzacții de plată, cum ar fi transportul public, parcările etc.;
- *pentru moneda electronică emisă de către societățile emitente de monedă electronică:*
 - aria mică de utilizare a plăților în monedă electronică, acestea fiind răspândite doar în mediul online;
- *pentru debitarea directă:*
 - popularitatea redusă a acestui instrument de plată printre consumatori - persoane fizice, aceștia având anumite rezerve privind oferirea mandatului de debitare pentru furnizorii de facturi (servicii comunale, telecomunicații etc.).

Pe parcursul anului 2019, în scopul realizării obiectivului de promovare a plăților fără numerar, BNM, pe lângă activitățile recurente din cadrul monitorizării și supravegherii pieței de plăți, a întreprins măsuri⁴ de analiză a tendințelor pieței, cu conturarea curențelor⁵ existente și a soluțiilor de depășire a acestora.

Aspectul comisioanelor aferente plăților cu cardul (comisionul interbancar, comisionul aplicat comercianților, comisioanele sistemelor) a fost analizat separat de către BNM. În urma studiului efectuat, care a cuprins, pe lângă comisioane, și evaluarea oportunității eficientizării infrastructurii centrelor de procesare, s-a constatat:

- este posibilă micșorarea comisioanelor pentru unele segmente ale pieței de plăți cu cardul (plăți către stat, transportul public), selectate ca segmente prioritare de dezvoltare a plăților fără numerar;

⁴ ex: participarea la grupul de lucru interinstituțional sub egida Consiliului Economic de pe lângă Prim-ministru;

⁵ ex: gradul scăzut de educație financiară a populației; necesitatea unor măsuri de promovare din partea statului; tendința unor comercianți de a-și reflecta netransparent activitatea; nivelul înalt al comisioanelor aferente acceptării plăților cu cardul impuse comercianților etc.

- totodată, o micșorare amplă a comisioanelor pe mai multe segmente ale pieței nu este posibilă, deoarece devine nefezabilă activitatea (emitere, acceptare) băncilor, care suportă costuri (fixe și variabile) considerabile pentru a presta aceste servicii. Mai mult, limitarea reglementată a comisioanelor duce la migrarea lor către utilizatorii finali (de exemplu Uniunea Europeană a limitat comisionul interbancar, care ca efect a cauzat creșterea comisioanelor aplicate deținătorilor de carduri de către băncile emitente).

Prin urmare, cardul de plată, actualmente emis doar de către bănci și care este unicul instrument de plată cu acoperire națională, disponibil pentru a fi utilizat (în special de persoane fizice) în rețeaua comercială, conține constrângeri inerente care împiedică utilizarea lui pe scară largă în anumite segmente ale economiei naționale.

Moneda electronică, care are potențialul de a fi utilizată pe larg, în special de către persoanele fizice, în rețeaua fizică retail (plățile către comercianți), de asemenea, întâmpină constrângeri care îngreunează utilizarea acestui instrument, în principal capacitatea redusă a societăților emitente de monedă electronică de a asigura o acoperire geografică/demografică suficientă, lipsa interoperabilității între emitenți, precum și ritmul lent de acceptare a acestui instrument de plată de către comercianți.

2. Modernizarea SAPI și dezvoltarea pieței de plăți– soluționarea necesităților curente și atingerea obiectivelor strategice ale BNM

Pornind de la necesitățile menționate mai sus, propunem soluționarea acestora, utilizând o abordare care corespunde obiectivelor strategice ale BNM în domeniul sistemelor de plăți.

Astfel, propunem inițierea unui program de dezvoltare a domeniului de plăți din RM, separat în două proiecte care corelează între ele:

- I. Proiect privind modernizarea sistemului automatizat de plăți interbancare (SAPI) – *componentele DBTR și CDN*, care se va realiza prin achiziționarea serviciilor de modernizare a sistemului SAPI, având ca scop:
 - separarea logică a modulelor DBTR și CDN în cadrul SAPI;
 - Migrarea standardului de mesaje de plată de la cel existent MT (format textual) la MX (format XML);
 - implementarea în SAPI la nivel de soluție a unui mecanism de gestiune a lichidităților de către participanți.
- II. Proiect privind implementarea unei scheme de plăți instant în RM, care se va realiza prin următoarele acțiuni:
 - achiziționarea și implementarea unei platforme de procesare/compensare/decontare a mesajelor de plăți instant, formalizată la nivel de funcționalitate distinctă în cadrul SAPI;
 - elaborarea unui cadru normativ, care va stabili principiile și regulile de funcționare a schemei de plăți instant;

- promovarea/aplicarea soluțiilor de plată și de acceptare a plăților instant în mediul plăților retail.

Analiza practicii internaționale (expusă în următorul capitol) și a tendințelor în domeniul serviciilor de plăți relevă existența a numeroase inițiative din partea băncilor centrale privind implementarea unor **scheme noi de plăți cu caracter instant**, cu scopul de a impulsiona utilizarea la nivel național a plăților fără numerar, de a moderniza sistemele de plăți existente și de a face piața mai competitivă în spiritul inovațiilor tehnologice de ultima oră, în vederea oferirii de servicii de plăți cu valoare adăugată consumatorilor finali.

Potențialul inerent al plăților instant de a fi o **alternativă reală a plăților cu numerar** derivă din cele trei atribute esențiale ale plăților instant:

- existența unei platforme naționale unice de procesare a acestora cu costuri tranzacționale reduse;
- posibilitatea utilizatorilor finali (persoane fizice sau juridice) de a realiza plăți și încasări 24/7/365;
- accesul imediat al beneficiarului la fondurile încasate (în câteva secunde).

Contextul lansării unei scheme de plăți instant în RM este unul complex: pe de o parte, industria de plăți europeană și globală se mișcă accelerat înspre standardul de plăți instant, incluzând atât prestatorii de servicii de plată (bancari și nebancari) tradiționali, cât și companiile FinTech⁶, iar pe de altă parte, piața locală de plăți, comparativ cu țările din UE și din regiune, este slab dezvoltată la categoria plăților fără numerar. Acest decalaj existent în gradul de utilizare a plăților fără numerar în RM față de alte țări poate fi atenuat inclusiv prin adoptarea plăților instant ca alternativă la plățile cu numerar.

Astfel, la nivelul sistemului de plăți din RM, apreciem că o schemă de *plăți instant în lei* este o dezvoltare absolut necesară pentru un sistem de plăți național performant, aliniat la sistemele de plăți la nivel european, aducând o serie de beneficii participanților la sistemul de plăți și clienților acestora, cum ar fi:

- creșterea disponibilității serviciului (24/7/365) și a nivelului de performanță în domeniu;
- comoditatea efectuării plăților cu /de diferite echipamente;
- creșterea vitezei decontării și a circulației bănești;
- creșterea numărului de tranzacții prin atragerea de volume de la plățile în numerar sau cu cardul;
- fidelizarea clienților prin lansarea noilor produse financiare;
- diminuarea costurilor pentru consumatorii finali la realizarea plăților (P2P, remiteri de bani);

⁶ Companii FinTech (prescurtat de la Financial Technology) – companii care prin tehnologie și inovație își propun să concureze cu metodele financiare tradiționale în furnizarea serviciilor financiare. Ele reprezintă o industrie emergentă care folosește tehnologia pentru a îmbunătăți activitățile financiare. **Utilizarea smartphone-urilor** pentru serviciile bancare mobile, serviciile de investiții sunt exemple de tehnologii care încearcă să facă serviciile financiare mai accesibile publicului larg. Companiile FinTech pot fi atât startup-uri, cât și instituții financiare sau companii tehnologice, care încearcă să înlocuiască sau să îmbunătățească serviciile financiare.

- colectarea mai eficientă a creanțelor la bugetul de stat.

Suplimentar la beneficiile proiectului, menționate mai sus, vom remarca și următoarele efecte pozitive pentru piața de plăți din RM ca urmare a implementării proiectului:

- consolidarea eficienței operaționale, gestiunii riscurilor operaționale și de lichiditate în SAPI;
- sporirea considerabilă a vitezei de procesare a plăților, cu posibilitatea reutilizării imediate de către beneficiari a fondurilor transferate.

În prezent, la efectuarea unei plăți/ unui transfer trebuie de luat în calcul și timpul necesar pentru ca banii să ajungă la destinatar, de obicei aceasta durează de la 45 de minute până la o zi, iar după realizarea proiectului timpul de primire a unei plăți va fi de 5-10 secunde;

- implementarea pe piața de plăți din RM a unui instrument de plată suplimentar/ alternativ cardurilor de plată, cu potențial inerent de a asigura migrarea plăților în numerar spre modalități de plată fără numerar. La nivel internațional, precum și la nivel european, autoritățile în domeniu, alături de experții din industria de profil, consideră că procesarea de plăți instant devine noul standard de procesare a plăților de orice tip, în special a celor de tip retail, având în vedere progresul tehnologic înregistrat, dar și din perspectiva beneficiarilor și furnizorilor de servicii de plăți, care sunt în așteptarea unui astfel de serviciu de plată ce permite reutilizarea imediată a fondurilor primite;
- facilitarea accesului, în special în mediul rural, la serviciile de plăți fără numerar, în condițiile în care pentru consumatorii rurali accesul la serviciile bancare devine mai dificil în contextul în care rețeaua bancară are la bază principiul eficienței operaționale. Acceptarea plăților instant nu necesită o infrastructură costisitoare de terminale de acceptare a plăților și nici prezența fizică a filialelor prestatorilor de servicii de plată;
- susținerea planurilor de dezvoltare a instrumentelor financiare, promovate de Ministerul Finanțelor și Depozitarul central unic al valorilor mobiliare (DCU), cu referire la dezvoltarea/implementarea unei platforme de interacțiune cu investitorii individuali (retail investors) pentru valori mobiliare, care presupune existența/utilizarea unei modalități de decontare a mijloacelor financiare și informare imediată a investitorilor individuali (persoane fizice și juridice) aferentă operațiunilor realizate.

3. Referințe la practica internațională

În ultimii ani, pe plan internațional există numeroase inițiative din partea băncilor centrale și a instituțiilor specializate privind implementarea unei infrastructuri a plăților instant, cu scopul de a moderniza sistemele de plăți existente și de a face piața mai competitivă.

Apariția și răspândirea proiectelor de implementare a plăților instant a fost determinată atât de creșterea cererii pentru astfel de plăți din partea consumatorilor, cât și (în special

în UE) de extinderea cadrului de reglementare care încurajează modernizarea și concurența pe piața serviciilor de plăți, precum și o execuție mai rapidă a plăților.

Pentru a înțelege această dezvoltare, este necesar să se facă distincție între **inițierea plăților** și **compensarea plăților**. Pe de o parte, avem metode și tehnologii disponibile utilizatorilor pentru a iniția plăți și, pe de altă parte, scheme și infrastructuri care asigură pentru PSP participanți compensarea și decontarea tranzacțiilor respective.

Menționăm că, **inițierea și procesarea imediată a unei plăți**, când fondurile și informația despre executarea plății ajung instantaneu de la plătitor la beneficiar, nu este un serviciu nou pe piață și este oferit de mai multe bănci și de alți prestatori de servicii de plată, în condițiile în care plătitorul și beneficiarul se deservesc la același prestator. Intenția de a extrapola acest mecanism asupra mai multor prestatori simultan a dus la crearea unor grupuri de PSP care sunt interconectați între ei și oferă servicii de plăți instant sub sigla unor proiecte locale. Aceste proiecte, la rândul lor, au condus uneori la crearea unor noi scheme (Jiffy (IT), Bizum (ES), Paylib (FR) etc.) și la dezvoltarea de aplicații mobile cu scopul de a îmbunătăți experiența de utilizare din partea clienților.

Unele dintre aceste inițiative s-au dezvoltat gradual în soluții naționale cu un domeniu de aplicare și de acoperire național (de exemplu, Swish (SE) și Bizum (ES)). Cu scopul de a **compensa și a deconta acest tip nou de plăți**, au fost elaborate scheme de plăți instant și implementate mecanisme de compensare a acestora la nivel național. În această ordine de idei, un șir de țări au optat pentru inovarea sistemelor de compensare/decontare care procesează plățile retail, prin introducerea **facilității de compensare imediată**, în timp real a acestor plăți.

Conform unui studiu realizat de SWIFT⁷ în anul 2015, pe plan internațional existau 18 țări care deja au implementat sisteme interbancare ce compensează imediat plățile retail, 12 țări care sunt la etapa de examinare / planificare / implementare, precum și un bloc suplimentar din 17 țări care sunt la etapa de examinare în cadrul inițiativei pan-europene.

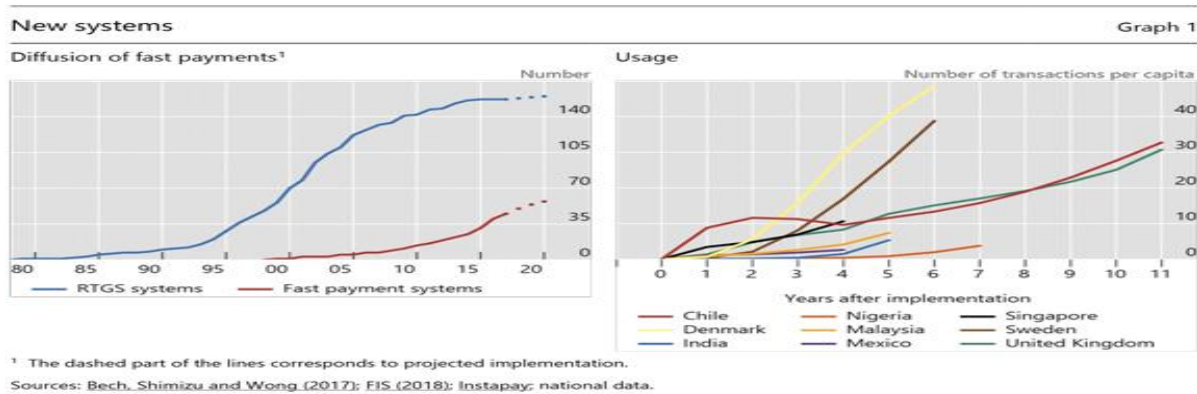
Un studiu din anul 2018⁸ relevă, pentru spațiul european, un număr de 12 țări care deja au implementat și lansat la nivel național plățile instant, precum și un număr de 10 țări care se află în proces de implementare a acestora.

În prezent, sistemele de plăți instant funcționează în 45 de jurisdicții. Se preconizează că numărul acestora va crește la 60 în viitorul apropiat (Graficul 1, panoul din stânga). Răspândirea sistemelor pentru plățile instant urmează astfel un model similar cu cel al sistemelor de decontare brută (RTGS) în timp real care s-a produs acum două decenii.

⁷ [The Global Adoption of Real-Time Retail Payments \(RT-RPS\), White Paper, SWIFT 2015](#)

⁸ Facing Reality: The Diversity of Instant Payments in Europe. A research white paper, commissioned by EACHA - May 2018

Graficul 1. Implementarea sistemelor de plăți instant

sursa: BIS (https://www.bis.org/statistics/payment_stats/commentary1911.htm)

La nivelul zonei UE, au fost depuse eforturi substanțiale pentru crearea unui cadru normativ (SEPA instant scheme – SCT Inst.) și a unei infrastructuri (platforma TARGET Inst. (TIPs)) care ar facilita răspândirea plăților instant.

Pe parcursul ultimilor ani, Rezerva Federală a SUA, Consiliul European de Plăți (EPC) și Autoritatea Bancară Europeană (EBA) au emis reglementări aferente plăților instant, care au servit ca bază pentru elaborarea cadrului normativ și a mecanismelor la nivel național. Conform Băncii Centrale Europene (ECB)⁹, **plățile instant** sunt definite ca *soluții electronice de plăți retail disponibile 24/7/365 și care rezultă într-o compensare (clearing) imediată sau aproape imediată a tranzacției și în creditarea contului beneficiarului¹⁰ în câteva secunde de la inițierea plății, indiferent de instrumentul de plată (transfer de credit, debitare directă sau card de plată) și de regimul de compensare și decontare.*

Experiența acumulată în cadrul proiectelor de plăți instant care au fost lansate pe parcursul ultimului deceniu (în special în zona UE) relevă un șir de trăsături comune specifice acestor platforme (**Anexa nr. 2**):

- cea mai mare parte a volumului tranzacțiilor provine de la migrarea plăților în numerar și a cecurilor (pe piețe în care cecurile sunt răspândite) și, într-o măsură mai mică, de la cardurile de plată. În consecință, plățile instant creează noi fluxuri și volume de plăți electronice și, prin urmare, noi venituri pentru PSP;
- circa 95% din volumul plăților reprezintă plăți domestice;
- majoritatea absolută a plăților instant sunt inițiate din mediul online sau mobil;
- debitarea/creditarea imediată a fondurilor din conturile plătitorului/beneficiarului cu confirmarea/notificarea lor imediată despre efectuarea plății;
- disponibilitatea serviciilor oferite este 24/7/365;
- utilizarea standardului ISO 20022 pentru mesajele de plată;
- setarea unei limite superioare pentru valoarea unei tranzacții (circa 15,000 EUR pentru zona UE);
- executarea unei tranzacții „end-to-end” în mai puțin de 10 secunde (în medie 2-3 sec.).

⁹ „Pan-European instant payments in euro: definition, vision and way forward”, ECB, ERPB/2014/017, dd 12.11.2014

¹⁰ Cu primirea unei notificări de confirmare de către plătitor și cu condiția că beneficiarul este capabil să utilizeze imediat suma creditată în contul său.

Tendința de a lansa proiecte de implementare a plăților instant se manifestă inclusiv în țările unde infrastructurile naționale de decontare a plăților retail sunt operate și administrate de băncile centrale. Astfel, băncile centrale din Rusia, Serbia, Georgia, Uzbekistan se află la diferite etape de desfășurare a proiectelor.

O parte din proiectele de plăți instant deja lansate au fost implementate în cel puțin două etape:

- **Prima etapă:** lansarea mecanismului interbancar de compensare imediată a plăților. Astfel, PSP participanți pot direcționa plățile efectuate prin transfer de credit (TC) spre platforma nouă, oferind clienților lor executarea imediată a plăților.
- **Etapa a doua:** lansarea pe piață a serviciilor de plăți inovative (de obicei plăți mobile, dar și plăți prin internet, ATM, POS) orientate spre utilizarea preponderentă de către persoanele fizice.

Întrucât compensarea și executarea imediată a plăților tip retail este privită de PSP ca o nouă normalitate a viitorului apropiat, platformele de compensare a plăților instant în curs de implementare sunt proiectate inclusiv cu capacitatea de a prelua totalmente, într-o perspectivă medie, fluxurile de tranzacții de la platformele de compensare tradiționale.

Banca Centrală Europeană a comunicat¹¹ în noiembrie 2019 despre relansarea strategiei de plăți retail a *eurosistemului*, fiind menționate următoarele momente-cheie:

- Viziunea unei soluții de plăți retail la nivel european este inclusă în strategia de plăți retail a *eurosistemului*. O strategie pan-europeană care facilitează plăți instantanee, sigure și ieftine la punctul de interacțiune - atât online, cât și în magazinele fizice - are potențialul de a compensa terenul pierdut și de a răspunde nevoilor crescânde ale consumatorilor pentru plăți transfrontaliere eficiente;
- Abordarea riscului privind dependența de jucătorii globali din afara Uniunii care nu sunt în măsură să sprijine piața unică și moneda unică;
- Valorificarea din prima zi a potențialului infrastructurilor puternice și sofisticate existente, cum ar fi TIPS, a *eurosistemului*.

Potențialul plăților instant de a revoluționa piața plăților retail a fost confirmat inclusiv de rețelele internaționale de plăți cu cardul. Astfel, la sfârșitul anului 2017 sistemul de plăți instant din Marea Britanie - „Faster Payments”, a fost procurat de către Mastercard, această tranzacție fiind aliniată la viziunea actuală a Mastercard despre „o lume nu numai dincolo de numerar, ci și dincolo de carduri”¹².

La nivel european migrarea către standardul ISO 20022 a devenit obligatorie:

- Sistemul european de plăți Target2 va migra către standardul dat, termenul-limită fiind noiembrie 2021;

¹¹ <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp191126-5230672c11.en.html>

Towards the retail payments of tomorrow: a European strategy

¹² <https://newsroom.mastercard.com/eu/press-releases/mastercard-send-to-launch-in-the-uk-offering-real-time-payments-to-every-bank-account/>

- Sistemul SWIFT, de asemenea, va implementa acest standard pentru mesajele de plată, începând cu noiembrie 2021.

În consecință, majoritatea absolută a țărilor din UE au planificat migrarea sistemelor de plăți către ISO 20022, cu scopul de a se racorda în termenul-limită indicat.

De asemenea, în contextul în care multe infrastructuri de plăți din UE au permis accesul instituțiilor de plată nebancaire la serviciile de decontare și compensare acordate de acestea, configurația și regulile de participare la aceste infrastructuri au fost actualizate cu măsuri suplimentare de gestiune a riscurilor operaționale și de lichiditate. Spre exemplu, în România, operarea și administrarea componentei RTGS a sistemului de plăți a fost transferată de la Transfond (casa de clearing din România) la Banca Națională a României, iar regulile de participare la componenta CDN administrată de Transfond au fost suplinate pe parcurs cu roluri de participare directă și indirectă, participant decontator și ne-decontator, spre o segmentare mai bună a riscurilor și gestiunii acestora.

4. Analiza comparativă a strategiilor de realizare a programului de dezvoltare a domeniului de plăți din RM

Această analiză are drept scop formularea unei concluzii obiective, bazate pe criterii de evaluare clar prestabilite sub formă de avantaje/dezavantaje, pentru a putea determina abordarea optimă pentru implementarea programului de dezvoltare a domeniului de plăți din RM.

La evaluarea modalităților de realizare a celor două proiecte, incluse în programul de dezvoltare a domeniului de plăți din RM, s-a ținut cont de următoarele aspecte:

Primul proiect (**modernizarea SAPI**) care include operarea modificărilor/modernizării sistemului (separarea modulelor DBTR și CDN, schimbul formatului mesajelor de plată etc.) poate fi realizat doar de furnizorul actual al SAPI.

Realizarea celui de-al doilea proiect (**implementarea schemei de plăți instant**) va asigura capacitatea BNM de a procesa în regim instant mesajele de plăți. Acest model funcțional presupune implementarea unui modul separat, interconectat cu SAPI, destinat procesării mesajelor de plăți instant. În acest context, au fost identificate două strategii distincte de implementare, după cum urmează:

- **Scenariul 1: Dezvoltarea și implementarea soluției conform cerințelor BNM de către o companie specializată în dezvoltarea de softuri** – presupune descrierea conceptului într-un caiet de sarcini suficient de detaliat pentru a permite unui dezvoltator de soft elaborarea soluției în conformitate cu cerințele stabilite.
- **Scenariul 2: Achiziționarea și implementarea unei soluții existente pe piață** presupune identificarea unei soluții informatice care să corespundă cerințelor din cadrul conceptului, ulterior fiind necesară customizarea și configurarea acesteia.

Criteriile de evaluare sub formă de avantaje/dezavantaje care au fost luate în considerare la analiza strategiilor de implementare se referă la efortul depus pentru implementare, la costurile pentru implementare, operare, mentenanță și dezvoltare continuă pentru alinierea la cele mai bune practici în domeniul de plăți, la riscul de eșuare a proiectului, la termenul de implementare.

Rezultatul analizei comparative a strategiilor de implementare a soluției de plăți instant sunt expuse în tabelul de mai jos.

Tabel 1: Analiza comparativă a strategiilor de implementare a soluției de plăți instant

	Avantaje	Dezavantaje
1. Dezvoltarea și implementarea soluției conform cerințelor BNM de către o companie specializată în dezvoltarea de softuri (Scenariul 1)	- Nu au fost constatate avantaje în comparație cu celălalt scenariu de implementare.	<ul style="list-style-type: none"> - Efortul pentru inițierea și derularea proiectului este extrem de semnificativ. Deși partea de elaborare va fi delegată unui dezvoltator de softuri, oricum cea mai mare parte a efortului rămâne a fi direcționat pentru elaborarea caietului de sarcini și proiectarea adecvată a soluției informatice, dar și pentru gestiunea proiectului și asigurarea calității livrabilelor; - Pentru acest scenariu, riscul de eșuare a proiectului sau de atingere parțială a obiectivelor de proiect este unul major. Chiar dacă partea de dezvoltare a soluției va fi delegată unui dezvoltator de softuri, există factori critici de succes ce nu pot fi garantați de către BNM (ex. BNM nu dispune de competențe și experiență suficiente pentru a asigura proiectarea, elaborarea caietului de sarcini detaliat aferent platformei de plăți instant); - Termenul de implementare ar fi mai mare ca în cazul scenariului 2, respectiv nu este considerat a fi unul rezonabil pentru a putea produce efectele așteptate; - Costurile de implementare relativ mari; - În funcție de serviciile solicitate din partea dezvoltatorului de softuri, costurile pentru operare, mentenanță și dezvoltare pot fi relativ mari, proporționale costurilor de implementare.
2. Achiziționarea și implementarea unei soluții existente pe piață (Scenariul 2)	- Achiziționarea unei soluții de tip „ready to deploy” presupune că efortul depus pentru implementare este mai	- Pentru acest scenariu, riscul de eșuare a proiectului este unul de nivel mic, care poate surveni fie prin neîncadrarea în termenul stabilit pentru implementare, fie prin

	<p>mic comparativ cu scenariul 1;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oportunitatea de a examina mai multe tipuri de soluții lucrative, care ar putea să prezinte avantaje la capitolul costuri, tehnologie, funcționalități; - Costurile de implementare relativ mai mici comparativ cu Scenariul 1. 	<p>depășirea costurilor pentru lucrări de customizare/adaptare la necesitățile constatate pe parcursul derulării proiectului.</p>
--	--	---

Astfel, având în vedere analiza avantajelor și dezavantajelor fiecărei strategii de implementare și luând în considerare că:

- problemele identificate cu privire la domeniul de plăți din RM necesită o soluționare eficientă și cât mai rapidă pentru a obține efectul scontat și a asigura atingerea cu succes a obiectivelor stabilite în prezentul concept;
- platforma de plăți instant trebuie să reprezinte o soluție informatică complexă, cu cerințe avansate față de arhitectură, funcționalitate și securitate;
- costurile de implementare și operare trebuie să fie minimizate, ținând cont că acestea urmează a fi recuperate din comisionul perceput;
- menținerea și dezvoltarea platformei de plăți instant trebuie să fie asigurată la cel mai înalt nivel pentru a putea acoperi necesitățile pentru fiabilitate, flexibilitate, performanțe etc., inclusiv pentru a asigura o aliniere permanentă la cele mai bune practici în domeniul operării sistemelor de plăți.

BNM, în calitate de instituție care operează, reglementează și supraveghează infrastructurile pieței financiare a RM, concluzionează că abordarea optimă pentru atingerea obiectivelor propuse constă în implementarea soluției de plăți instant prin **achiziționarea și implementarea unei soluții existente pe piață.**

Este de menționat că această strategie de implementare a fost selectată și de alte bănci centrale (ex. Serbia, Georgia, Uzbekistan etc.), care s-a dovedit a fi una de succes.

Astfel, analizele ulterioare privind prezentul concept se vor baza pe faptul că programul de dezvoltare a domeniului de plăți din RM va fi implementat prin **derularea simultană a două proiecte distincte:**

- primul proiect (*modernizarea SAPI*) va fi realizat de către furnizorul actual al SAPI;
- cel de-al doilea proiect (*implementarea schemei de plăți instant*) se va derula conform **Scenariului 2** propus mai sus.

Ținând cont de gradul de complexitate a programului de dezvoltare a domeniului de plăți din RM, la realizarea acestuia vor fi asigurați următorii factori-cheie:

- **Modernizarea SAPI (componentele DBTR și CDN):**
 - capacitatea platformei de a asigura trasabilitatea mesajelor de plată;
 - *automatizarea* cap coadă pe întreg lanțul de transmitere a fondurilor de la plătitor spre beneficiar;
 - implementarea unui mecanism îmbunătățit de gestiune a lichidităților de către participanți.

- **Soluția/platforma de plăți instant** - va fi o platformă hardware/software, integrată în SAPI ca un modul adițional, destinat procesării (compensării) imediate (în regim 24/7/365) a plăților instant.

La platformă vor avea acces inerent direct doar PSP (bancari și nebancari) – participanți la SAPI. Implementarea și administrarea ulterioară a platformei va fi realizată de BNM, cu scopul asigurării următoarelor facilități:

- condiții egale de participare pentru toți prestatorii de servicii de plată bancari și nebancari;
- un model fezabil și transparent de tarificare, bazat pe principiul recuperării investițiilor și cheltuielilor de menținere a platformei;
- identificarea clienților prestatorilor de servicii de plată (utilizatorilor finali) în baza unui identificator unic, contrapus cu datele bancare ale acestora.

- **Conectarea sistemelor interne ale participanților la platforme/module modernizate/noi**

Prin conectarea la platforme și utilizarea acestora, PSP vor avea posibilitatea să implementeze servicii de plată inovative, care în funcție de canalul de acces, ar putea fi realizate prin aplicații internet, prin intermediul telefonului mobil, cu utilizarea tehnologiei contactless (NFC & QR), prin terminale multifuncționale (inclusiv ATM), la ghișeele/filialele PSP.

- **Cadrul normativ** va reglementa punerea în aplicare și funcționarea schemei de plăți instant.

BNM va modifica cadrul normativ, pentru a cuprinde aspectele ce țin de asigurarea capacității PSP de a transmite și recepționa plăți în regim de 24/7/360, definirea mesajelor de plată utilizate (transfer de credit, cerere de plată), obligativitatea și condițiile participării PSP la schema de plăți instant etc.

Este necesar de menționat că, posibilitatea de participare la platformă a PSP nebancari este deja asigurată de ultimele modificări ale cadrului normativ care prevăd deschiderea în SAPI a unor conturi pentru aceștia.

Părțile implicate în realizarea ambelor proiecte:

- BNM;
- Furnizorul SAPI / furnizorul soluției de plăți instant;
- Băncile licențiate;
- PSP nebancari;
- Trezoreria de stat / Ministerul Finanțelor / Centrul de Guvernare Electronică / DCU și, eventual, alți participanți la SAPI.

5. Costurile de implementare a proiectelor

5.1. Pe partea BNM

În scopul implementării proiectelor, în conformitate cu Legea nr.131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice, se vor achiziționa soluții software, servicii și echipament.

5.2. Pe partea participanților la SAPI modernizat și la schema de plăți instant

Din perspectiva PSP participanți (bancari/nebancari), vor fi prevăzuți, la etapa de planificare bugetară, următorii factori de costuri aferenți implementării proiectelor:

- modificări ale sistemelor de gestiune a conturilor de plăți cu scopul de a permite debitarea și creditarea plăților din/în conturile clienților într-un mod instantaneu și continuu (în cazul băncilor – modificarea sistemelor de bază existente (core-banking) sau implementarea unui portal (gateway) care să permită procesarea online a plăților instant (de exemplu, validarea tranzacției / conversia etc.) și integrarea unui astfel de gateway în sistemele bancare existente;
- modernizarea infrastructurii TI, în funcție de volumele de tranzacționare prevăzute (actualizarea/adaptarea infrastructurii la capacitatea de a procesa tranzacțiile una câte una în mod instantaneu vs. procesare pachete cu documente de plată de două ori pe zi);
- modificări ale sistemelor de plăți online (noi funcționalități pentru clienți care vor fi oferite și implementate în sistemele de internet și mobile banking);
- alte investiții în infrastructură IT (de exemplu, cerințele privind parametrii rețelei, criptografie, implementarea standardului de mesaje ISO 20022);
- costuri operaționale:
 - gestiunea lichidității;
 - gestiunea riscurilor;
 - operarea plăților în regim de 24/7/365 (asigurarea și alocarea resurselor corespunzătoare).

6. Analiza de impact și riscurile proiectelor

Oportunitatea dezvoltării domeniului de plăți din RM prin modernizarea SAPI (DBTR, CDN) și implementarea schemei de plăți instant, care presupune achiziția și dezvoltarea unei platforme de compensare adiționale la SAPI existent (în regim 24/7/365) a plăților retail efectuate prin intermediul plăților instant, în mare măsură va fi condiționată de:

- eforturile de colaborare/coordonare ale părților implicate în realizarea proiectelor (stabilirea aspectelor funcționale, de interoperabilitate etc.)
- abilitatea PSP (bancari și nebancari) de a-și moderniza sistemele interne antrenate în gestiunea conturilor și procesarea plăților;
- capacitatea BNM de a realiza proiectele în termenele propuseși (de cost, performanță).

Fezabilitatea financiară a proiectului va fi condiționată de:

- nivelul comisioanelor în cadrul SAPI și al modulului de plăți instant, stabilite de BNM;

- abilitatea participanților PSP (bancari și nebancari) de a implementa, în baza schemei de plăți instant, servicii și soluții inovative de plată (mobile banking etc.) și a determina lansarea operativă acestor servicii pe piață;
- gradul de utilizare a soluțiilor și serviciilor propuse de către consumatori – clienți ai PSP (bancari și nebancari).

Analiza SWOT a conceptului privind dezvoltarea domeniului de plăți din RM este prezentată în *Anexa nr. 3*.

În continuare vom enumera cele mai importante aspecte ce se referă la impactul și riscurile aferente proiectelor:

Oportunități, argumente „pro”:

Pe partea BNM:

- modernizarea infrastructurii pieței financiare, ce va spori eficiența utilizării acesteia;
- riscurile operaționale aferente componentelor DBTR și CDN nu vor fi corelate între ele, ce va permite o gestiune mai segmentată a riscurilor specifice aferente;
- asigurarea vizualizării/monitorizării trasabilității tuturor intermediarilor mesajului de plată (cazul plăților ce parcurg un lanț lung de intermediari);
- platforma de plăți instant, fiind parte componentă a SAPI, va fi o infrastructură de plăți unică pe țară, cu rol de integrator, astfel se va evita dezmembrarea infrastructurii plăților inovative (evitarea situației din piața cardurilor de plată);
- va fi creată o alternativă reală a plăților în numerar, precum și a sistemelor de plăți cu cardul, astfel fiind asigurată o diversificare a instrumentelor de plată;
- alinierea la standardele internaționale pentru mesajele de plată va facilita pe termen lung interconectarea sistemului național de plăți cu alte sisteme (de ex. utilizarea schemelor SEPA);
- în perspectiva de durată medie, va spori incluziunea financiară a populației și, respectiv, va conduce la creșterea volumului plăților fără numerar.

Pe partea PSP (bancari și nebancari):

- fortificarea relevanței și oportunitatea utilizării pe scară largă a conturilor de plăți, deschise de clienți la PSP;
- provocarea de a dezvolta și de a implementa aplicații front-end (mobile banking etc.);
- oportunitatea dezvoltării soluțiilor de comerț electronic, care pot fi oferite comercianților locali ca o alternativă mai atractivă (ca și cost și ca disponibilitate imediată de fonduri) comparativ cu soluțiile utilizate în baza cardurilor de plată;

- în perspectivă medie și lungă, dezvoltarea unei rețele de acceptare va permite utilizarea plăților instant ca modalitate de plată a comercianților din mediul real. Acest raționament nu este totuși lipsit de provocări: atragerea consumatorilor spre utilizarea unui mecanism nou de plată, precum și desfășurarea unei rețele de acceptare pe toată țara;
- facilitarea automatizării cap-coada (STP) pentru întregul proces de prelucrare a mesajelor de plată;
- crearea unei alternative la rețelele de carduri pentru plăți retail, în special pe segmentul plăților mici și plăților în mediul rural.

Pe partea consumatorilor:

- utilizarea unui instrument de plată care va oferi mai multă siguranță și comoditate la efectuarea plăților, în special pentru mediul online;
- posibilități mai mari de a primi stimulente financiare la utilizarea plăților instant.

Constrângeri, argumente „contra”:

Procesul de modernizare a SAPI, inclusiv implementarea schemei de plăți instant, ar putea fi îngreunat de anumiți factori externi și interni, cum ar fi:

1) *Abilitatea PSP de a opera conturile de plăți ale clienților în regim 24/7/365;*

PSP nebancari deja dețin, de regulă, sisteme de gestiune a conturilor de plăți ale utilizatorilor ce funcționează în mod instant și continuu. Totuși, în prezent puține bănci dețin un „core banking” cu facilitatea de operare continuă (24/7/365) și imediată a conturilor de plăți ale clienților. De asemenea, costurile implementării acestei facilități ar putea fi prea mari față de veniturile prognozate de la serviciile de plăți instant.

În calitate de alternativă fezabilă pentru depășirea acestei constrângeri este propusă implementarea în cadrul băncilor a unor soluții de tip „gateway”, prin intermediul cărora ar avea loc deservirea utilizatorilor finali, inclusiv în afara programului de activitate a băncilor.

2) *Incomoditatea completării prin dispozitive mobile de către plătitor a datelor bancare ale beneficiarului plății (IBAN, codul băncii, datele beneficiarului) în procesul inițierii plății;*

Experiența prestatorilor de servicii de plăți mobile, inclusiv privind proiectele de plăți instant realizate, oferă o metodă universală de depășire a acestei incomodități:

pentru transferurile P2P (Person to person) – utilizarea unei baze de date – directoriu (proxy) național, care ar contrapune datele bancare (codul IBAN) ale utilizatorilor cu identificatoare unice (numărul de telefon mobil, adresa e-mail etc.). Această facilitate urmează a fi indicată ca o

condiție obligatorie în caietul de sarcini ca fiind o funcționalitate distinctă a soluției de plăți instant, iar ulterior reflectată în cadrul normativ din domeniul plăților;

pentru plăți către comercianți P2B (Person to business) – utilizarea codurilor QR¹³, NFC¹⁴, care permit identificarea comerciantului / plătitorului și înlesnirea efortului plătitorului de a efectua o plată.

Pornind de la scopul creării unei interoperabilități a soluțiilor de plată, aceste coduri vor corespunde unui standard național unic.

- 3) *Temerile unor bănci, care actualmente dețin un avantaj competitiv pe piața cardurilor de plată, că răspândirea plăților instant ar putea duce la erodarea în timp a pozițiilor și veniturilor lor pe segmentul de plăți cu carduri.*

Experiența proiectelor deja lansate privind plățile instant relevă că, de obicei, la creșterea numărului de plăți instant contribuie, în primul rând, migrarea fluxurilor de plăți cu numerar, urmată de migrarea plăților tip transfer de credit urgent. Menționăm că, segmentul plăților mici și plăților către trezorerie, efectuate cu cardul de plată, este în general neprofitabil pentru bănci, astfel migrarea acestor plăți către schema instant nu numai că nu va eroda, ci va spori veniturile băncilor.

- 4) *Fezabilitatea mică pe parcursul perioadei inițiale de desfășurare a serviciilor de plăți instant.*

Costurile fixe asociate dezvoltării și menținerii ulterioare a schemei de plăți instant sunt relativ înalte, în timp ce volumele tranzacțiilor de plăți pot avea o creștere lentă în perioada inițială. Acest fapt sugerează o recuperare lentă a investițiilor și cheltuielilor, precum și o fezabilitate redusă pe termen scurt și mediu. În situația în care PSP trebuie să fie atenți la alegerea direcțiilor de alocare a resurselor, având drept scop de a-și îmbunătăți profitabilitatea, investițiile în modernizarea infrastructurii de plăți ar putea să nu fie o prioritate.

Această constrângere ar putea fi depășită prin:

- utilizarea soluțiilor software gen „gateway” de interacțiune a sistemelor bancare de bază (core-banking) cu platforma de plăți instant, ce ar permite evitarea de către bănci a eforturilor și investițiilor considerabile asociate migrării la alte sisteme bancare de bază;

¹³ QR code (quick response code) este un cod de bare care poate fi citit de smartphone-uri și care oferă acces rapid la anumite date/informații

¹⁴ NFC (Near Field Communication) este un set de standarde de comunicare fără fir, pe distanțe foarte scurte. Tehnologia permite dispozitivelor electronice să stabilească linii de comunicare radio între ele, în ambele direcții, folosind alte tehnologii complementare precum Bluetooth sau WiFi.

- utilizarea unei aplicații mobile comune de inițiere a plăților instant pentru toți participanții la sistem (white label application), fapt ce ar elimina cheltuielile asociate implementării unei aplicații proprii și ar unifica experiența utilizatorilor finali privind inițierea plăților instant;
- minimizarea costurilor PSP de desfășurare a unei rețele proprii de acceptare cu acoperire națională a plăților instant, prin adoptarea unui standard unic național pentru codurile QR și NFC, pentru asigurarea interoperabilității rețelelor de acceptare.

Impactul în caz de neimplementare

Neimplementarea proiectului va cauza:

- răsfrângerea riscurilor operaționale și de lichiditate din modulul CDN asupra modulului DBTR;
- lipsa mecanismului de vizualizare/monitorizare a trasabilității tuturor intermediarilor mesajului de plată (cazul plăților ce parcurg un lanț lung de intermediari);
- lipsa facilității unui schimb instant de mesaje (notificări, plăți), respectiv menținerea unor constrângeri pentru automatizarea cap-coadă pe tot lanțul de procesare a mesajului de plată;
- stagnarea și lipsa de progres în eliminarea constrângerilor identificate care afectează utilizarea instrumentelor electronice de plată existente, ceea ce va compromite realizarea obiectivului de promovare a plăților fără numerar, în speță:
 - lipsa interoperabilității între PSP nebancari, astfel moneda electronică va fi utilizată doar în cadrul rețelei proprii de acceptare (de obicei de mărime modestă);
 - ritmul lent de răspândire a plăților fără numerar în zona rurală;
 - ritmul lent de răspândire și costuri ridicate pentru remiteri de bani în cadrul RM;
 - incluziune financiară redusă a populației.
- îngreunarea implementării platformei de interacțiune cu investitorii individuali în valori mobiliare ale DCU.

Anexa nr. 1
Utilizarea instrumentelor de plată în RM

Agenții economici (PJ) și persoanele fizice (PF) primesc/livrează produse și servicii, angajându-se în activități economice care implică efectuarea/recepționarea unor plăți. În cadrul acestor activități, transferurile de mijloace bănești prin intermediul băncilor licențiate sunt folosite ca una dintre principalele metode de plată.

Astfel, în anul 2019 prin intermediul SAPI au fost procesate, în numele clienților, aproximativ 13,5 milioane operațiuni în valoare de aproximativ 341,9 miliarde lei, majorându-se ca număr cu 4,7 la sută, iar ca valoare cu 7,2 la sută. Volumul mediu zilnic al operațiunilor este aproximativ de 53,3 mii de tranzacții în valoare de 1,3 miliarde lei.

Din punctul de vedere al structurii plăților, constatăm că:

- transferurile ordinare ale clienților constituie 52,7 la sută din numărul total al plăților;
- transferurile de credit aferente plăților bugetare – 45,2 la sută;
- alte tipuri de plăți - 2,1 la sută.

Sub aspect valoric, constatăm că:

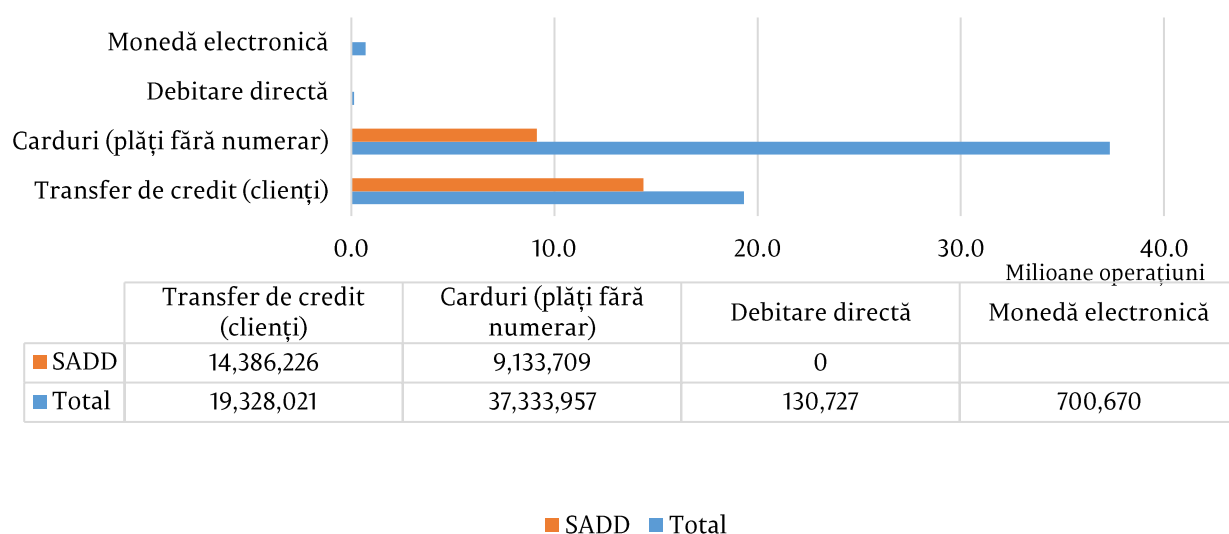
- transferurile ordinare ale clienților reprezintă 62,8 la sută din valoarea totală a plăților;
- transferurile de credit bugetare - 35,7 la sută;
- alte tipuri de plăți - 1,5 la sută.

În vederea efectuării tranzacțiilor de plată, pe piața din Republica Moldova sunt utilizate următoarele instrumente de plată fără numerar:

- cardul de plată,
- transferul de credit (TC),
- debitarea directă și
- moneda electronică.

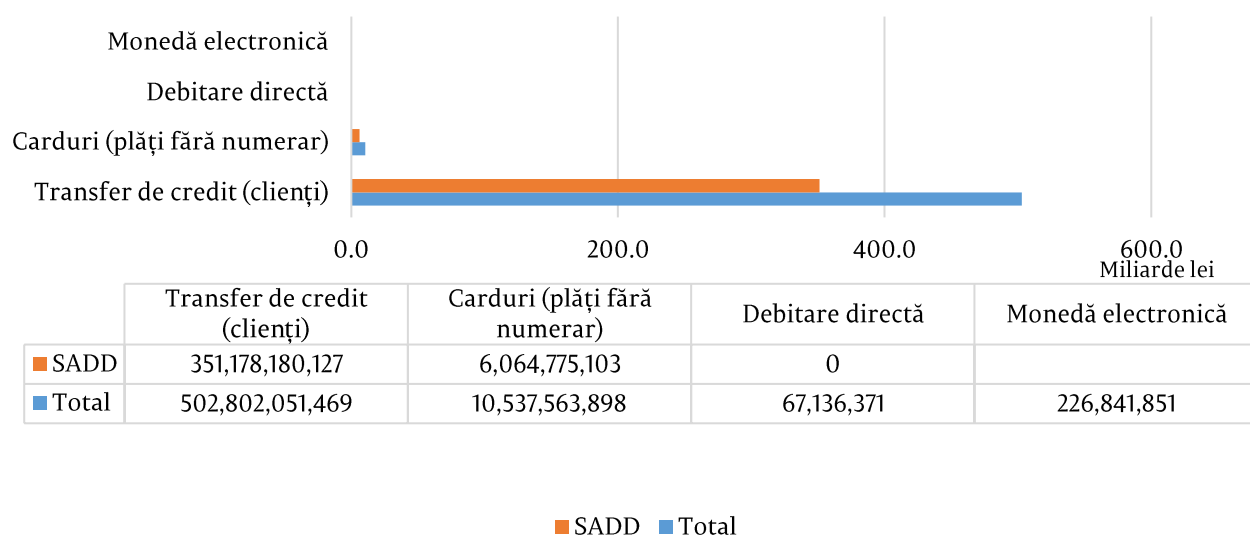
Conform datelor raportate BNM, cel mai utilizat instrument de plată, *în funcție de numărul tranzacțiilor*, este cardul de plată, urmat de transferul de credit (Diagrama 1).

Diagrama 1. Numărul operațiunilor pe instrumente de plată fără numerar, anul 2019

În ceea ce privește valoarea operațiunilor pe instrumente de plată fără numerar se observă că transferul de credit înregistrează cea mai mare valoare a operațiunilor comparativ cu celelalte instrumente de plată fără numerar, aceasta se explică prin faptul că acest instrument de plată este utilizat preponderent de către persoanele juridice (Diagrama 2).

Diagrama 2. Valoarea operațiunilor pe instrumente de plată fără numerar, anul 2019

Examinând practica internațională și tendințele în domeniul serviciilor de plăți, constatăm numeroase inițiative din partea băncilor centrale privind implementarea unor scheme noi de plăți cu caracter instant, cu scopul de a impulsiona utilizarea la nivel național a plăților fără numerar, de a moderniza sistemele de plăți și de a face piața mai competitivă în spiritul inovațiilor tehnologice de ultima oră în vederea oferirii de servicii de plăți cu valoare adăugată consumatorilor finali. Experiența pozitivă a țărilor care utilizează deja plăți instant, precum Marea Britanie, Polonia, Suedia, Danemarca, poate servi drept exemplu de dezvoltare și modernizare a sistemului de plăți din RM.

1. Marea Britanie

Sistemul Faster Payments din Marea Britanie (operator Vocalink) este utilizat deopotrivă de consumatori persoane fizice, corporații și autorități, fiind disponibil în regim 24/7/365, cu creditarea contului beneficiarului plății în câteva secunde de la inițierea tranzacției. Decontarea are loc de 3 ori pe zi (în zile bancare) și este garantată prin schema de garantare comună (loss sharing scheme). S-a constatat că acest serviciu nou nu a "canibalizat" din tranzacțiile sistemelor existente, ci a creat noi tranzacții (fiind asociat plăților prin canalele netraționale: telefon, mobile, internet). Sistemul oferă baza de dezvoltare de noi produse pentru bănci și consumatori și de inovare, în special pentru plățile mobile, plăți ce induc automat așteptarea unui serviciu cu prestare instantanee. Prin intermediul sistemului în luna iunie 2018 au fost procesate peste 163 milioane de tranzacții.

2. Polonia

În Polonia, sistemul Express Elixir (având ca operator al sistemului de plăți instant compania KIR) este un proiect inițiat în iulie 2011 și lansat în producție în iunie 2012. Sistemul e disponibil 24/7/365 și deține o schemă de garantare prin rezerve (escrow) în Sorbnet (RTGS), constituite de fiecare bancă pe baza estimărilor privind plățile propriilor clienți. KIR are dreptul de a "completa rezerva" la nevoie. Volumul de plăți instant procesat a atins în mai 2018 peste 899 mii de tranzacții. O tranzacție este procesată în medie în mai puțin de 3 secunde, end-2-end. Implementarea unui așa instrument nou de plată a impulsionat dezvoltarea infrastructurii de plăți rapide și grație inventivității băncilor a condus la diminuarea numărului de tranzacții cash.

3. Suedia

Compania Bankgirot din Suedia a lansat, în decembrie 2012, serviciul de plăți instant BIR, procesând tranzacții 24/7/365 în maximum 2 secunde, account-2-account. Pe aceeași platformă dezvoltată, compania a implementat mobile payments, ca o nouă direcție de business, atingând peste 35 milioane de tranzacții procesate în luna iunie 2018.

4. Danemarca

În cazul serviciului oferit de operatorul Nets în Danemarca, în cadrul sistemului Real Time 24/7, decontarea în conturile plătitorului/beneficiarului se desfășoară în mai puțin de o secundă; decontarea interbancară se execută în RTGS în 6 sesiuni zilnice, numai în zilele bancare, iar garantarea tranzacțiilor este asigurată printr-un mecanism de alocare dinamică a lichidităților necesare. Deținătorul schemei instant este Asociația Bancară Daneză.

5. Banca Centrală Europeană

Banca Centrală Europeană este și ea preocupată de plățile instant și a inițiat proiectul Target Instant Payment Settlement (TIPS), în timp ce SWIFT a lansat serviciul SWIFTNet Instant, proiectat să funcționeze oriunde în Europa și în lume, permițând membrilor săi să se conecteze la mecanismele de compensare și decontare a plăților imediate.

6. Romania

În data de 22.04.2019 TRANSFOND (casa de compensare care procesează toate plățile interbancare de retail non-card (sub 50.000 de lei) din România) a lansat Serviciul Plăți Instant. Plățile efectuate prin Plăți Instant sunt transferate interbancar de către TRANSFOND, cu decontarea finalizată de către Banca Națională a României. TRANSFOND oferă acest nou serviciu în timp real și în condiții de completă siguranță. Serviciul Plăți Instant presupune că banii sunt transferați din contul bancar al debitorului în contul bancar al beneficiarului în câteva secunde. Acest nou serviciu este parte componentă a Casei de Compensare Automată a plăților interbancare – SENT.

TRANSFOND a pregătit un serviciu adiacent plăților instant, **AliasPay**, prin care poți iniția sau încasa plăți folosind doar numerele de telefon sau adresele de e-mail ale beneficiarului plății (ca alias-uri ale IBAN-ului), astfel încât ai nevoie doar de un simplu dispozitiv mobil pentru a putea achiziționa INSTANT bunuri și servicii în mediul online sau în mediul real, pentru a face plăți INSTANT către prieteni sau alți destinatari.

TRANSFOND a dezvoltat și finalizat aplicația (octombrie 2017), a realizat testarea internă (noiembrie 2017 – februarie 2018), a coordonat testarea cu băncile (februarie 2018 – deschidere mediu de test pentru bănci), iar operaționalizarea serviciului a avut loc în 22 aprilie 2019. Primii parteneri în furnizarea acestui serviciu au fost Banca Transilvania și CEC Bank. Au urmat, în decursul aceluiași an, Libra Internet Bank și BCR.

7. Rusia

Sistemul de plăți rapide (SBP) din Rusia a fost lansat de Banca Centrală a Rusiei la începutul anului 2019. Inițial, au fost lansate numai transferurile prin numărul de telefon între conturile persoanelor fizice, indiferent de bancă. În a doua jumătate a anului 2019, li s-au adăugat transferurile de la o persoană fizică la o persoană juridică, ceea ce a permis întreprinderilor comerciale și de prestări servicii să accepte plățile folosind un cod QR. În prezent, 34 de bănci și patru integratori de servicii de plată sunt participanți la SBP, în timp ce doar opt organizații de credit efectuează plăți prin codul QR. Banca centrală a stabilit un comision fix pentru bănci, pe care îl pot percepe de la magazine pentru decontări prin SBP, de 0,4-0,7%, care este mai mic decât comisionul pentru acceptare în cazul cardurilor de plată.

Magazinele se vor putea conecta la SBP al Băncii Rusiei pentru a accepta plățile printr-un cod QR fără participarea băncilor. Acest lucru va fi posibil datorită agregatorilor de plăți care intră pe această piață.

Cu scopul promovării plăților rapide, Consiliul de administrație al Băncii Rusiei a decis să reducă de 10 ori tariful minim pentru transferurile de bani între persoanele fizice, precum și de la persoane fizice la persoane juridice din sistemul SBP. De la 1 ianuarie 2020, băncile plătesc băncii centrale ca operator al sistemului pentru operațiuni de până la 125 de ruble - 5 copeici, până la 250 de ruble - 12 copeici, până la 1000 de ruble - 30 de copeici. Anterior, comisionul pentru astfel de tranzacții era de 50 de copeici.

Acest pas a fost făcut în legătură cu cererea cetățenilor pentru transferuri de sume mici, precum și pentru creșterea interesului băncilor în promovarea SBP.

Restul programului tarifar a rămas neschimbat: 2 ruble pentru transferuri de la 3 mii la 6 mii de ruble, 3 ruble - de la 6 mii la 600 mii de ruble. Comisionul va fi perceput atât de la banca clientului-expeditor, cât și de la banca clientului-destinatar, adică comisionul total se va dubla. Aceste tarife se aplică din 1 ianuarie 2020, până la această dată băncile au avut o perioadă de grație.

De asemenea, Banca Centrală a Rusiei a stabilit mărimea maximă a comisioanelor pe care magazinele și alte întreprinderi de prestări servicii le vor plăti băncilor pentru acceptarea plăților în SBP, inclusiv prin utilizarea unui cod QR. Acestea vor depinde de tipul de activitate al persoanei juridice.

Comisionul pentru plățile în favoarea statului va fi de 0% (amenzi, impozite, penalități etc.)

Un comision de 0,4%, din care 0,2% le va achita banca destinatarului bancii expeditorului, va fi aplicat următoarelor categorii:

- bunuri de consum și medicamente;
- servicii medicale și educaționale;
- plăți către organizații de caritate;
- plăți pentru servicii comunale, de telecomunicații, informații și servicii poștale;
- plăți pentru servicii de transport;
- plata companiilor de asigurare;
- transfer de fonduri în conturile participanților profesioniști pe piața valorilor mobiliare și ale societăților de administrare a fondurilor de investiții, a fondurilor de investiții reciproce și a fondurilor de pensii nestatale.

8. Georgia

Banca Centrală din Georgia a decis să implementeze schema de plăți instant în cadrul propriului centru de decontare, ea urmând să fie entitatea care va opera și administra schema de plăți instant. Actualmente, proiectul este la etapa elaborării caietului de sarcini (RFP).

9. Uzbekistan

Banca Centrală a Uzbekistanului a lansat în regim pilot sistemul de plăți instant „Anor”. Acesta permite transferuri interbancare în timp real între persoanele juridice și antreprenorii individuali în modulul 24/7 (fără pauze în weekend și fără vacanțe).

Acest lucru elimină necesitatea de a vizita ghișeul bancar, iar fondurile transferate în contul beneficiarului prin intermediul acestui sistem de plăți devin disponibile în momentul primirii acestora și pot fi utilizate pentru plăți suplimentare.

Testarea acestui sistem, care implică o serie de bănci comerciale, a fost inițiată de Banca Centrală a Uzbekistanului la sfârșitul anului 2019. Pe 18 februarie 2020 a avut loc lansarea în regim pilot a sistemului.

În tabelul de mai jos sunt prezentate unele particularități ale soluțiilor de plăți instant din zona UE

Țara	Denumirea schemei de plăți imediate	Soluțiile de interfață cu utilizatorii	Comentarii
Marea Britanie, UK	Vocalinc, Faster Payments	PayM, Pingit, Zapp	<ul style="list-style-type: none"> Faster Payments a fost lansat în 2008. Volumul plăților a crescut constant, atingând cifra de 1 mld. tranzacții în 2015. Aplicațiile PayM și Pingit sunt lansate deja pe piață (Apr 2014) și au fost descărcate de milioane de ori de către utilizatori.
Danemarca, DK	NETS, Express Clearing	Swipp, MobilePay	<ul style="list-style-type: none"> Express Clearing lansat în noiembrie 2014 Swipp a fost lansat în 2014 și numărul de utilizatori ai aplicației este în creștere.
Suedia, SE	BIR	Swish	<ul style="list-style-type: none"> BIR a lansat plățile imediate în noiembrie 2012. Pentru septembrie 2018 Swish avea 6.5 milioane de utilizatori, ce reprezintă circa 65% din populația țării.
Elveția, CH	SIC	-	<ul style="list-style-type: none"> Comunitatea bancară din țară a determinat migrarea plăților „retail” de TC spre soluția RTGS nouă. Serviciul este utilizat pe larg, însă nu a revoluționat piața prin apariția plăților inovative. Serviciul lucrează doar în orele obișnuite de lucru (nu este 24/7/365).
Polonia, PL	KIR, Express Elixir	Blik	<ul style="list-style-type: none"> Express Elixir a fost lansat în 2012 - primul în Polonia și al doilea în Uniunea Europeană sistem de clearing de plăți imediate. Proiect de plăți mobile (BLIK) – lansat în 2015, unde KIR este responsabil pentru compensarea plăților mobile din POS, ATM-uri și Internet, oferind infrastructura IT pentru sistem și instrumentele de soluționare a plângerilor (Ognivo). Clearingul plăților mobile în sistemul BLIK este executat în sistemul Elixir, în timp ce plățile mobile P2P (între clienți individuali) sunt procesate în sistemul Express Elixir, folosind bazele de date alias furnizate de PSP.

Puncte tari	Puncte slabe
<p>Din punctul de vedere al PSP participanți:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sporirea nivelului de competitivitate și recunoaștere a brand-ului; - satisfacerea așteptărilor clienților; - consolidarea imaginii de instituție modernă și avansată tehnologic; - obținerea unei surse suplimentare de venit. <p>Din punctul de vedere al clienților PSP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - posibilitatea de a-și achita imediat datoriile în orice oră a zilei (24 ore); - o mai bună gestionare a lichidității (se referă la agenții economici, în special); - creditarea imediată a contului beneficiarului; - posibilitatea de a efectua plăți atât de agenții economici, cât și de persoanele fizice. <p>Din punctul de vedere al BNM:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizarea infrastructurii pieței financiare, ce va spori eficiența utilizării acesteia; - riscurile operaționale aferente componentelor DBTR și CDN nu vor fi corelate între ele, ce va permite o gestiune mai segmentată a riscurilor specifice aferente; - asigurarea vizualizării/monitorizării trasabilității tuturor intermediarilor mesajului de plată; - alinierea la standardele internaționale pentru mesajele de plată; - implementarea platformei de plăți instant dezvoltă sistemul de plăți din RM reflectând tendința globală. - promovarea plăților fără numerar prin migrarea plăților în numerar spre plăți instant. 	<p>Din punctul de vedere al PSP participanți:</p> <ul style="list-style-type: none"> - necesitatea de a efectua modificări de ajustare în sistemele informatice; - costuri ridicate de implementare și de mentenanță a serviciului; - cerința de a menține lichidități suplimentare în contul „escrow” pentru a acoperi sau a asigura executarea plăților în sistem; - limitele valorice pentru tranzacțiile instant. <p>Din punctul de vedere al clienților PSP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - taxe suplimentare percepute de PSP pentru transferuri instante; - limitele valorice pentru tranzacțiile instant. <p>Din punctul de vedere al BNM:</p> <ul style="list-style-type: none"> - necesitatea de a suporta costurile de modernizare și menținere a SAPI; - migrarea unui număr de plăți, care actualmente sunt procesate de componentele DBTR și CDN ale SAPI, către platforma de plăți instant (posibilă „canibalizare”).

Oportunități	Amenințări
<p>Din punctul de vedere al PSP participanți:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea posibilităților inerente ale platformei de monitorizare și reducere a riscurilor fraudelor, listelor de sancțiuni, AML¹⁵ etc; - atragerea clienților noi/ oferirea de noi servicii / produse. <p>Din punctul de vedere al clienților PSP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - diminuarea comisioanelor aplicate de PSP comercianților (față de comisioanele în cazul plăților cu cardurile de plată); - extinderea modalităților de plată, propuse de către comercianți clienților (spre ex. comerțul electronic). <p>Din punctul de vedere al BNM:</p> <ul style="list-style-type: none"> - alinierea la noile standarde internaționale pentru mesajele de plată; - interoperabilitatea serviciilor inovative de plată, ce urmează să apară pe piața din RM; - extinderea tipurilor de plăți care se compensează și se decontează imediat; - migrarea remiterilor domestice de bani, care actualmente se realizează prin Sisteme de remiteri de bani (SRB) nerezidente spre remiteri în MDL, efectuate prin platforma de plăți instant. 	<p>Din punctul de vedere al PSP participanți:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pericolul de fraudă a fondurilor din cauza naturii imediate a executării plății; - o posibilă creștere a numărului de tranzacții frauduloase; - concurența cu sistemele de plăți cu cardul în cazul extinderii modalității de plăți instant prin terminale POS. <p>Din punctul de vedere al BNM:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lipsa interesului de participare activă la schema de plăți instant din partea unor PSP.

¹⁵ AML (Anti Money Laundering) - combaterea spălării banilor